

**Світлана ТЕРЕЩЕНКО,**

*orcid.org/0000-0001-8037-1968*

*кандидат педагогічних наук,*

*старший викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії*

*Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

*(Запоріжжя, Україна) [esfir08@ukr.net](mailto:esfir08@ukr.net)*

**Ярина КУЗНЕЦОВА,**

*orcid.org/0000-0002-8698-8245*

*асистент кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії*

*Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

*(Запоріжжя, Україна) [popovaarina58@gmail.com](mailto:popovaarina58@gmail.com)*

## **ВПЛИВ СИНТЕЗУ МУЗИЧНОГО ТА ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРІВ-ПІДЛІТКІВ**

*Сучасні освітні та життєві реалії вимагають від людини бути розвинутою розумово, емоційно, творчо. На варті цього стоїть мистецтво із невичерпними можливостями до наповнення емоційно-чуттєвої сфери людської особистості та надання їй можливості до самовираження різними мистецькими мовами та їх синтезом. Зміст і сутність поняття «синтезу мистецтв» несе в собі ідею органічного з'єднання різних мистецтв або їх видів в художнє ціле, що естетично організовує матеріальне і духовне середовище буття людини.*

*У статті розкриваються вікові характеристики учнів підліткового віку, особливості сприймання ними музичного та хореографічного мистецтв через їх синтез, що сприяє більш емоційнішому сприйняттю школярами-підлітками цих мистецтв і їх відповідності один одному. Автори висловлюють думку про те, що на етапі підліткового дорослішання, учням досить важко буває виразити емоційну палітру настроїв та почуттів і тут синтез мистецтв стає отією ланкою, яка проводить їх у якості спостерігачів і безпосередніх учасників, у високий світ людських переживань, образних порівнянь емоційно-чуттєвої сфери, які неможливо висловити словами.*

*Синтез мистецтв передбачає органічне з'єднання різних мистецтв або їх видів в художнє ціле, яке естетично організовує матеріальне і духовне середовище буття людини. Автори, на основі аналітики думок різних науковців, педагогів-музикантів та хореографів-практиків дають власне розуміння взаємовпливу музики і танцю. Розкривають зміст взаємодії цих мистецтв на уроках художньо-естетичного циклу в ЗСО та у позакласній діяльності. Розглядають феномен синтезу музичного та хореографічного мистецтв з позиції спільного тезаурусу та сутнісних аспектів. Наголошують на важливості розуміння глибин синкретичного змісту мистецтва музики і хореографії та його впливу на всебічний розвиток та формування особистості школяра підліткового віку.*

**Ключові слова:** *музичне мистецтво, мистецтво хореографії, синтез мистецтв, особистість школяра-підлітка.*

**Svitlana TERESHCHENKO,**

*orcid.org/0000-0001-8037-1968*

*Candidate of Pedagogic Sciences,*

*Senior Lecturer at the Department of Theory and Methodology of Music Education and Choreography*

*Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*

*(Zaporizhia, Ukraine) [esfir08@ukr.net](mailto:esfir08@ukr.net)*

**Yarina KUZNETSOVA,**

*orcid.org/0000-0002-8698-8245*

*Assistant at the Department of Theory and Methodology of Music Education and Choreography*

*Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*

*(Zaporizhia, Ukraine) [popovaarina58@gmail.com](mailto:popovaarina58@gmail.com)*

## **THE INFLUENCE OF THE SYNTHESIS OF MUSIC AND CHOREOGRAPHIC ARTS ON THE PERSONALITY FORMATION OF ADOLESCENT STUDENTS**

*Modern educational and life realities require a person to be developed mentally, emotionally, and creatively. Art with its inexhaustible potential for filling the emotional and sensual sphere of the human personality and allowing it to express itself in various artistic languages and their synthesis stands on the guard of this. The content and essence of the concept*

*of "synthesis of arts" carries the idea of an organic connection of various arts or their types into an artistic integrity, which aesthetically organizes the material and spiritual environment of human existence.*

*The article reveals the age characteristics of teenage students, and the peculiarities of their perception of musical and choreographic arts through their synthesis, which contributes to a more emotional perception of these arts and their correspondence to each other by teenage students. The authors express the opinion that at the stage of adolescent growth, it is quite difficult for students to express the emotional palette of moods and feelings, and here the synthesis of arts becomes the link that leads them as observers and direct participants into the world of human experiences, figurative comparisons of the emotional sensitive sphere, which cannot be expressed in words.*

*The synthesis of arts involves the organic connection of various arts or their types into artistic integrity, which aesthetically organizes the material and spiritual environment of human existence. The authors, based on the analysis of the opinions of various scientists, music teachers, and choreographers, give their understanding of the mutual influence of music and dance. The content of the interaction of these arts is revealed in classes of the artistic and aesthetic cycle in general secondary education institutions and extracurricular activities. The phenomenon of the synthesis of musical and choreographic arts is considered from the perspective of a common thesaurus and essential aspects. They emphasize the importance of understanding the depths of the syncretic content of music and choreography and their influence on the comprehensive development and personality formation of an adolescent student.*

**Key words:** musical art, the art of choreography, synthesis of arts, personality of an adolescent student.

**Постановка проблеми.** Реалії сьогодення постають перед дорослішою людиною у якості викликів і випробовувань. Нова життєва і освітня реальність вимагає від учнів бути розвинутими фізично, розумово, емоційно, творчо. На варті цього стоїть мистецтво із невичерпними можливостями до самовираження різними мистецькими мовами та їх синтезом. Мистецтво має об'єктивний, культурний, гуманітарний і суб'єктивно-діяльнісний зміст та є складовою культурного надбання людства, його практично-духовною дією у відтворенні навколишнього світу.

До мистецтва належать такі творчі різновиди людської діяльності, як: спів, музикування, акторська гра тощо. Вони поєднуються у специфічних художньо-образних формах відтворення дійсності і несуть ідею синтезу.

Синтез мистецтв передбачає органічне з'єднання різних мистецтв або їх видів в художнє ціле, яке естетично організовує матеріальне і духовне середовище буття людини. Їх ідейно-світлоглядна, образна і композиційна єдність, спільність участі в художній організації простору і часу узгодженість масштабів, пропорцій, ритму породжують в мистецтві якості, здатні активізувати людські можливості до його сприйняття, розширюють розуміння багатоплановості та багатогранності розвитку ідеї, впливають на людину багатобічно і емоційно.

**Аналіз досліджень.** У всі часи існування людства і до теперішнього часу феномен мистецтва є досить дослідженим, і в той же час має широкий простір до роздумів і наукових умовисновків. Феномен мистецтва настільки складний і багатогранний, що в питаннях вивчення його проблематики задіяний ряд наук: філософія, естетика, культурологія, загальна історія та історія мистецтв. Аналіз психолого-педагогічної, методичної та

мистецтвознавчої літератури авторів В. Андрєєва, Т. Громова, В. Моляко, В. Николко та інших свідчить про зацікавленість науковців-практиків творчим процесом на уроках художньо-естетичного циклу. У науково-педагогічних дослідженнях В. Грінера, Ф. Рац та інших мистецтво танцювальних рухів постає як провідний засіб фізичного, естетичного, розумового та морального виховання особистості. Питаннями синтезу музичного і хореографічного мистецтв у всебічному вихованні школярів займалися В. Верховинець, Д. Локк, К. Орф, Р. Оуен, С. Русова та інші. Вони наголошували на необхідності залучення учнів до музично-танцювальної діяльності. У наукових розвідках хореографічної педагогіки П. Коваль, А.Фомін, Ю. Хижняк, К.Василенко, А. Шевчук та інші приділяють особливу увагу розвитку особистості засобами танцювального мистецтва. Усе це підтверджує багатфункціональний вплив музичного та хореографічного мистецтв на всебічний розвиток дорослішої особистості.

**Мета статті** – визначити феномен синтезу музичного та хореографічного мистецтв та їх розвивального впливу на особистість школярів-підлітків.

**Виклад основного матеріалу.** Нас цікавить феномен синтезу музичного і хореографічного мистецтв. Музичне мистецтво – мистецтво організації музичних звуків, передусім у часовій (ритмічній), звуковисотній і тембровій шкалі. Музичним може бути практично будь-який звук з певними акустичними характеристиками, які відповідають естетиці тої чи іншої епохи, та може бути відтвореним при виконанні музики. Джерелами такого звуку можуть бути: людський голос, музичні інструменти, електричні генератори тощо.

Мистецтво хореографії засноване на музично-організованих, метафоричних, образно-виразних

рухах людського тіла. Хореографія зародилося в далекій давнині. Уже в первісну епоху виник танець як обрядове дійство, як безпосереднє вираження радості людей із приводу успішного полювання, перемоги над ворогом, завершення робіт і т.п. Поступово втрачаючи зв'язок з конкретною повсякденною життя, танець формується як мистецтво (уміння), що втілює в собі красу тіла, багатство рухових можливостей людини та, найголовніше, глибину її емоційного стану (Настюк, 2014: 155).

Антропологічний характер феномена танцю проявляється в його охопленні усіх рівнів людської істоти. Специфічність хореографії полягає в єдності художньо-творчих, психофізичних, комунікативних і кінетичних проявів людини, що визначає багатоскладність його дослідження. Будучи однією зі спеціалізованих сфер культури, хореографія функціонально відбиває завдання інтелектуально-почуттєвого відображення буття людини (втілення задуму музичного твору), з однієї сторони. З іншого боку, мистецтво хореографії засноване на музично-організованих, умовних, образно-виразних рухах людського тіла, тобто втілення задуму відбувається в русі тіла як своєрідного інструмента (Афоніна, 2017: 119).

Хореографія не лише сприяє розвитку емоційного відчуття у особистості краси реального світу, але й зміцненню здоров'я, формує поставу, розвиває увагу, пам'ять, позитивно впливає на загальний фізичний стан, а також позитивно впливає на духовне удосконалення.

Мистецтво хореографії за своїм призначенням є сценічним і несе в собі майстерність постановки танцю, створення його драматургії через послідовність кроків, рухів і хореографічних фігур. Музика та хореографія належать до видів мистецтва, які відображають художню дійсність різними мовами. Музика спілкується з людиною мовою звукових інтонацій, які майстерно відтворюються голосом або на музичному інструменті, хореографія – мовою рухів людського тіла та танцювальної техніки. За своєю сутністю музичне мистецтво більш віддалене від хореографічного тим, що мало відноситься до зовнішнього предметного світу, а хореографія тісніше пов'язана з ним. Водночас, хореографічне та музичне мистецтво нерозривно пов'язані між собою.

За висновками деяких вчених, музика та хореографія можуть зближуватися не тільки у часовій, а й у просторовій площині – фактурі. Подібно до музичної, хореографічна фактура може бути розподілена наступним чином:

– монодична хореофактура. З монодичною фактурою пов'язують будь-який сольний або масовий танець, виконуваний «в унісон».

– гомофонна хореофактура. Цей тип передбачає нерівнозначність партій. Наприклад, у класичному дуеті партія партнерки (яка є провідною), може бути уподібнена мелодії, а партія партнера – акомпанементу.

– поліфонічна хореофактура. Один із найважливіших типів фактури. В балетознавстві часто вживаються музичні терміни, пов'язані з поліфонічним письмом: канон, імітація, fuga, контрапункт (Ємельянова, 2017: 3).

На думку О.Лігус музичне та хореографічне мистецтва споріднюють здатність до високих узагальнень, вираження найтонших психологічних нюансів та створення поетичних моделей життєвих колізій. Музика спирається на виразність інтонації людської мови, хореографія – на виразність рухів людського тіла (Лігус, 2021: 132).

Беззаперечним є факт того, що під музику танцювальні рухи набувають більшої виразності і естетичної якості. Це сприяє більш емоційнішому сприйняттю цих мистецтв і їх відповідності один одному. Досить важко буває виразити емоційну палітру настроїв та почуттів і тут синтез мистецтв стає отією ланкою, яка проводить слухача і глядача у високий світ людських переживань, образних порівнянь емоційно-чуттєвої сфери, які неможливо висловити словами.

Науковці дотримуються думки про те, що смисл художнього образу обумовлений синхронністю музики та руху. Відповідно, основне завдання, яке стоїть перед хореографом під час вибору музичного матеріалу – відчутти узгодженість між музикою і пластикою тіла, відповідно музиканту необхідно так заграти мелодію, щоби вона торкнулася глибин людського ества. Глибока внутрішня спорідненість музичного та хореографічного мистецтв виявляється також у спільних принципах організації художнього цілого, що обумовлено процесуальною (часовою) природою цих мистецтв. Невипадково, в обох випадках величезну роль у драматургії композиції відіграють темп та ритм – категорії руху.

Нам імпонує розуміння інтонаційної специфіки музичного мистецтва, як співвідношення вокального і танцювального елементів. Виражаючи дві різні грані музики – висотно-інтонаційну та ритмічно-рухливу, які не постають у якості протилежностей, і можуть досить часто поєднуватися в одному творі.

Без музики мистецтво танця не існує і, наскільки відомо в історії хореографії, представ-

лено не було, хоч можливість такого існування не виключена. Без музичного мистецтва хореографія може мати тільки суто спортивний зміст. Сучасні хореографи шукають шляхи самовираження у нових форматах хореографічних ідей. Наприклад, відомі спроби створення хореографічного спектаклю на певні шуми. І навіть тут танцювальні рухи співіснують разом з певним звуковим супроводом, що має свою метру – ритмічну формацію.

Із музикою танцювальні рухи набувають художнього змісту. Музика є органічним складником хореографічного твору. Вона наповнює композицію емоційно-образним змістом, впливає на драматургію, структуру та ритм танцювальної дії. Однак, очевидно, що хореографія не є структурно-ритмічною копією музики. Танець і музика доповнюють одне одного, кожен з них є самодостатнім мистецтвом, яке здатне існувати окремо. Сполучення музики й пластики руху в хореографічному творі передбачає не підпорядкування одного виду мистецтва іншим, а їхню органічну взаємодію з метою різнобічного висвітлення теми, змісту художнього дійства, розкриття його ідеї.

Спільність естетичної природи двох мистецтв – музичного і хореографічного, впливають головним чином на процесуальну ознаку художнього твору, його драматургію, композицію, які в свою чергу постають у якості тих аспектів, завдяки яким музика і танець мають взаємодію.

Основою взаємодії музики та хореографії як часових видів мистецтва є метр та ритм. Музичний метр створює періодичність пульсацією сильних долів і є основним організуючим фактором, що впорядковує хореографічний матеріал.

Такі вчені-психологи як Дж. Дьюї, М. Яновський, П. Кульчицька, Н. Матяш та інші, наголошують, що вчителі і батьки повинні звернути особливу увагу на учнів підліткового віку, адже такі школярі переживають один із найважливіших і найважчих етапів у своєму житті. Саме у цьому віці відбувається становлення особистості, що виражається у прагненні до самовираження, пошуку себе і свого «Я».

На етапі підліткового дорослішання, учням досить важко буває виразити емоційну палітру настроїв та почуттів і тут синтез мистецтв стає отією ланкою, яка проводить їх у якості спостерігачів і безпосередніх учасників, у високий світ людських переживань, образних порівнянь емоційно-чуттєвої сфери, які неможливо висловити словами.

Саме у пубертатному періоді фізіологічного розвитку мистецтво може стати посередником між підлітком і дорослими. Навчити спілкуватися, товаришувати, кохати можна через дотик підлітків до мистецької діяльності на уроках художньо-естетичного циклу та у позашкільній діяльності.

Тому вчителю мистецтва варто звернути увагу до використання на своїх уроках ідеї синтезу музичного і хореографічного мистецтв, активно залучати школярів-підлітків до участі у музично-ритмічних вправах, слухово-рухових завданнях, музично-танцювальній творчості.

**Висновки.** Таким чином, синтез музичного і хореографічного мистецтва несе в собі глибину синкретичної філософії буття людини, впливає розвивально і формувально на неї, надає можливості до аналітики і співставлення подібностей і відмінностей, лишає місце для творчого самовираження звуками і танцювальними рухами. Головне пам'ятати про те, що у всіх видів мистецтв є одна мета – створювати і дарувати красу, яка народжує в людині благородні наміри до самовдосконалення, має вплив на розвиток особистості, її ерудицію та здатність до самовираження.

Підсумовуючи зазначене вище, можемо сказати, що феномен синтезу мистецтв передбачає органічне з'єднання різних мистецтв або їх видів в художнє ціле, яке естетично організовує матеріальне і духовне середовище буття людини. Взаємодія музичного і хореографічного видів мистецтв на уроках художньо-естетичного циклу в ЗЗСО та у позакласній діяльності гармонічно впливають на розвиток і формування особистості школярів підліткового віку, дають їм можливість зрозуміти синкретичний зміст цих мистецтв та їх значення у самовираженні засобами музики і танцю.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоніна О. С. Художні прийоми «подвійного кодування» в синтезі мистецтв. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. Київ, 2017. Вип. 38. С. 118–128.
2. Смельянова О. Взаємодія музики та хореографії у балетмейстерській творчості. Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції. Бердянськ, 2017. 481 с.
3. Лігус О. М. Музика в хореографії, Київ, 2021. 155 с.
4. Настюк О. Синкретизм музики і танцю в балетній хореографії. Актуальні питання гуманітарних наук, Дрогобич, 2014. Вип. 8. С. 152–157.
5. Педагогіка музичного мистецтва та хореографії у контексті інтернаціоналізації професійної освіти: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Мелітополь, 2016. 216 с.

#### REFERENCES

1. Afonina O. S. Khudozhni priiomy «podviinoho koduvannia» v syntezi mystetstv. [Artistic techniques of «double coding» in the synthesis of arts]. Kiev. Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury, 2017, Nr 38. pp. 118–128 [in Ukrainian].
2. Yemelianova O. Vzaiemodiia muzyky ta khoreohrafii u baletmeisterskii tvorchosti. [The interaction of music and choreography in the work of a ballet master]. Berdiansk. Pidhotovka maibutnikh pedahohiv u konteksti standartyzatsii pochatkovoï osvity : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii, 2017, 481 p. [in Ukrainian].
3. Lihus O. M. Muzyka v khoreohrafii [Music in choreography]. Kiev. 2021. 155 p. [in Ukrainian].
4. Nastiuk O. Synkretyzm muzyky i tantsiu v baletnii khoreohrafii. [Syncretism of music and dance in ballet choreography]. Drohobych. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 2014. Nr. 8. pp. 152–157 [in Ukrainian].
5. Pedahohika muzychnoho mystetstva ta khoreohrafii u konteksti internatsionalizatsii profesiinoï osvity. [Pedagogy of musical art and choreography in the context of internationalization of professional education]. Melitopol. 2016. 216 p. [in Ukrainian].